

AYŞE HÜR

hurayse@hotmail.com

TEŞEKKÜR - Aşağıda Türk Tarih Kurumu Başkanı Yusuf Halaçoğlu'nun 25 Mayıs 2008'de bu sayfada yayınlanan 'Taşnak arşivini bırak Osmanlı arşivine bak' başlıklı yazıma gönderdiği cevap mektubu var. Sayın Halaçoğlu, mektubu 29 mayısta gönderdiği halde, ancak bugün yayınlamanın nedeni, konunun taraflarından biri olan Taner Akçam'ın henüz kitabıyla ilgili bu tartışmadan haberdar olmamasıydı. Sayın Halaçoğlu'ndan, halen ABD'de yaşayan Taner Akçam'ı bilgilendirmek ve cevap yazmasına fırsat vermek için bir hafta izin istedim. Sayın Halaçoğlu büyük bir nezaketle bu izni verdi. Böylece, Taner Akçam, bir başka şehre taşınmakla uğraştığı sıkışık zamanında, Sayın Halaçoğlu'nun eleştirilerine cevap verdi. Bu cevabı karşı sayfada okuyabilirsiniz. Her iki yazara da, bana karşı anlayışlı tutumlarından dolayı çok teşekkür ederim.

AÇIKLAMA - Sayın Halaçoğlu, sanki ben 'Taşnak arşivleri açık' demişim, sanki ben Taşnak arşivlerinin kapalı olmasını onaylıyordum gibi imalı sözler sarf etmiş. Yine yazısının önemli bir bölümü, benim hiç değinmediğim 'Ermeniler'in başlarına geleni hak edip etmedikleri' ve uğradıkları muamelelerin 'soykırım olup olmadığı' meselelerine ayrılmış. Andonyan belgeleri hariç, Osmanlı ve Türk arşivleri ile ilgili iddialarına değinmemiş. Bunlara rağmen, mektubun tamamını yayınlıyorum. Yer olmadığı için şimdilik sadece bir sorusuna cevap vereceğim: Sayın Halaçoğlu'nun tavrında 'yakınsız' bulduğum, sanki kendi arşivlerimizde hiç sorun yokmuş gibi dikkatleri karşı tarafın arşivlerine yöneltme çabası idi. Üstelik o sansasyonel teklifi kime ve ne zaman yaptığına dair kuşku vardı. Şimdi sözü Sayın Halaçoğlu'na bırakıyorum.

Yusuf Halaçoğlu cevap veriyor

"2003'de çekilen bir belgeselde, bizzat Armenian National Committee'den Dikran M. KHALIGIAN şu beyanatı vermiştir: "Taşnaksutyun arşivleri açılmak üzere hazırlanıyor. Taşnaksutyun arşivleri açma sürecinde. Şimdiye"

kadar faydalanma imkânları kısıtlıydı, izinle giriliyordu. Mesele şu ki bu belgeler çok değerli, çok eski belgeler. Korumak için atılması gereken bazı adımlar var, açılmadan önce hiçbir zarar gelmemesini sağlamak lazım"

Taraf Gazetesi'nin 25.05.2008 tarihli nüshasında "Taşnak Arşivini Bırak Osmanlı Arşivine Bak" başlıklı yazısında doğrudan tarafıma yöneltilen sorulara, iddialara ve suçlamalara karşı bu yazıyı yaylıyorum. Aynı sayfede ve aynı puntolarla yayımlanmasını rica ederim.

Prof. Dr. Yusuf Halaçoğlu
TTK Başkanı

20 Mayıs 2008 tarihli Hürriyet Gazetesi'nin manşetinden verilen "20 Milyon \$ verelim arşivleri açın" haberi üzerine değişik kesimlerden olumlu cevaplar aldım. 1915 olayları şayet doğru biçimde ortaya konmak isteniyorsa, en az Osmanlı arşivleri kadar Daşnak, Ermenistan ve Kudüs'teki diğer Ermeni arşivlerinin de incelenmesi ve açılması gerekir. Tabii ki bu konuda sadece bu arşivler değil, diğer üçüncü ülke arşivleri de önemlidir. Bugüne kadar sadece Osmanlı arşivlerinin açılması konusunda baskılar yapılmıştır. Peki Osmanlı'nın karşısında diğer taraf olan Ermenilere ait arşivlerin açılması neden dile getirilmiştir. Halbuki bir tarih araştırmacısının olayın tüm yanlarıyla objektif olarak ortaya konulabilmesi için her türlü belgenin görülmesi ve değerlendirilmesi gerekir. Bu aşamada Sayın Hür, benim Daşnak Arşivleri'nde ne bulacağımı soruyor. Siz Osmanlı Arşivleri'nde ne bulacağımızı umuyorsanız ben de aynı şekilde önemli bilgilere

ulaşacağımı umut ediyorum ve de bununla ilgili olarak Rus Arşivleri'nde mevcut Daşnak belgeleri bana daha da güç veriyor. Öte yandan Ayşe hanım "teklifimin yakınsızlığı"ndan söz ediyor. Neden yakınsız olduğunu anlamakta zorluk çektim. Arşivin tasnifi için maddi yardıma bulunmak ne anlama gelir? Sanırım, bu arşivlerin açılmasının kendileri açısından hoş bulunmamasının sebepleri vardır. Bunu bilemem fakat, şayet Ermeni meslektaşlarımızla ve Ermenilerle diyalog kuracak olsak, hiç çekinilmeden bütün arşivlerin açılması ve her ülkeden araştırmacıların araştırma yapmalarına izin verilmesi ve tarihe herkesin korkmadan yüzleşmesi gerekir. Diğer taraftan Diaspora tarafından Boston'daki Daşnak arşivlerinin açık olduğu "tekniki"ne rağmen, başta Ara Sarafyan olmak üzere pek çok kişi arşivin sadece belli kişilere açık olduğunu belirtiyorlar.

Ayrıca danışmanlığımı Kurumumuzdan Prof. Dr. Kemal Çiçek'in yaptığı ve TRT tarafından 2003'de çekilen bir belgeselde, bizzat Armenian National Committee'den Dikran M. KHALIGIAN şu beyanatı vermiştir: "Taşnaksutyun arşivleri açılmak üzere hazırlanıyor. Taşnaksutyun arşivleri açma sürecinde. Şimdiye kadar faydalanma imkânları kısıtlıydı, izinle giriliyordu. Mesele şu ki bu belgeler çok değerli, çok eski belgeler. Korumak için atılması gereken bazı adımlar var, açılmadan önce hiçbir zarar gelmemesini sağlamak lazım. Yani arşivler kısa bir süre sonra açılacak...". Aynı röportajda Sayın KHALIGIAN arşiv tasnifi için büyük maddi kaynağa ihtiyaç olduğunu da belirtmiştir. Görüldüğü gibi, sadece Ermenilerin ve onlara destek veren birkaç kişi haricinde kimsenin araştırma yapmadığı

görülmektedir. Beş araştırmacının araştırma yapması arşivin açık olduğunu ortaya koymaz. Öte yandan açık olmak demek bütün belgeleri görmek anlamına gelir. Halbuki sadece dört ciltlik yayın yaptığı belirtilmektedir ki bunlar bilim alemine sunulmadığı gibi, seçme belgeler olup olmadığı da bilinmemektedir. Buna rağmen Ayşe Hanım Osmanlı arşivlerinin kapalı olduğu veya ayıklandığı iddiasında bulunup Taner Akçam'ı hararetle savunurken, aynı zamanda, Osmanlı Arşivleri'ndeki belgelerden de faydalandığını itiraf etmekte durumunda kalıyor.

Osmanlı Arşivleri'nin ayıklandığı iddiaları bugün komik ve gülünç bir durum yaratıyor. Zira İstanbul'un işgali döneminde, İngilizler acaba neden böyle bir iddia ortaya atmıştır. Üstelik Malta sürgünlerini yargılamak için delil ararken bu konu dikkatlerini çekmemiş midir? Yoksa bu tür bilgiler bir tahmin midir? O tarihteki gazetelerin değişik ülkelerden maddi destek aldıklarını göz önüne alırsak, başka nedenleri de göz ardı etmememiz gerekir. Öte yandan, ayıklama yapıp yapılmadığını anlamak için, her şeyden önce Osmanlı yazışma dilini ve bürokrasinin iyi bilme ve bunun için de Osmanlı Arşivleri'nde uzun süreli çalışmalar yapmak lazımdır. Bu şekilde uzun süreli çalışanlar, merkezden gönderilen yazıların bir çok yere gönderildiğini ve merkezdekiler yok edilse bile taşradakilerin imha edilemeyeceğini bilirler. Nitekim bu konuda Sayın Prof. Dr. Selim Deringil Osmanlı Arşivleri'nde ayıklama yapılmayacağına Hürriyet Gazetesi'nin 25 Nisan 2005 tarihli sayısında Sayın Safa Kaplan'la yaptığı konuşma ifade etmiştir. Aynı ifade Sayın Prof. Dr. Şükrü Hanioglu'na da dile getirilmiştir.

Öte yandan ATASE Arşivi'nde araştırma yapmanın neredeyse imkânsız olduğunu söylemek de ön yargının bir sonucudur. Bunun için başvuruda bulunmasını öneririm. Sayın Hür, Taner Akçam'ın "Ermeni Meşalesi Hallolummuştur" adlı kitabına atıfta bulunarak, Osmanlı Arşivleri'nde, ayıklandığıktan sonra bile, kalan belgelerin soykırımı ortaya koyabileceğini iddia etmektedir. Ancak adı geçen kitapta kullanılan belgelerin, orijinalleriyle karşılaştırılması halinde, Sayın Akçam'ın iddialarının ne denli gerçekçi olmadığını görürüz. Bu hususta vereceğim iki örnek, belgelerin nasıl tahrif edildiğini ortaya koymaktadır. Birincisi, Akçam'ın "Ermeni Meşalesi Hallolummuştur" adlı kitabına ismini veren DH. ŞFR. nr. 55/290'da kayıtlı bulunan telgraftır. Sayın Akçam bu telgrafta: "Vilayât-ı Şarkıyyeye ait Ermeni meselesi hallolummuştur" cümlesini, sadece "Ermeni meselesi hallolummuştur" şeklinde vererek, okuyucuyu bütün Ermenilerin katledildiğine şartlandırılmaya çalışmaktadır (s. 182). Buradaki Vilayât-ı Şarkıyye (Doğu Vilayetleri) kelimesi neden atılmıştır? Aslında cevabı gayet kolaydır. Bu şekilde bütün ülkede Ermenilerin topyekûn saldırıya uğradıkları ve bunun bir "soykırım" olduğu ispat edilmek istenmektedir. Nitekim belgede, bundan sonra gelen can alıcı cümleler hiç kullanılmamış ve belgenin asıl yazılma sebebi Ermenilerin Ankara civarında tecavüze uğradıkları ve hatta sevke memur olanların ve bilhassa jandarma ve ahalinin "hiss-i hayvanî" ni tatmin için irza saldırılarına ve hırsızlık yaptıklarının haber alındığı ve bundan Nezaretçe büyük üzüntü duyulduğundan ifade edildiğini görürüz. Yani Ermenilerin katledilmeleri bir yana, tecavüze uğramalarından bile ne kadar üzüntü duyulduğu aktarılmaktadır ve bunun için tedbirler alınması için emirler verilmiştir. Nitekim daha sonra, bu olaylara karşılanlardan 146 kişi divan-ı harbe verilmiştir. İkinci örnek ise s.185'te Diyarbakır ve Dr. Reşid konusunu anlattığı, Talat Paşa tarafından Diyarbakır vilayetine gönderilen 29 Haziran 1331 (12 Temmuz 1915) tarihli şifre telgrafla ilgili anlatım (DH., ŞFR. Nr.54/406). Burada da Sayın Akçam belgede can alıcı kısımları atlamıştır. Belgeyi "Son

zamanlarda vilayet dahilindeki Ermeniler ile bilâ-tefrik-i mezheb Hıristiyanlar hakkında katliamlar tertip olunduğu... Diyarbakır'dan sevk olunan eşhas vasıtasıyla Mardin'de murahhas ile Ermenilerden ve diğer Hıristiyanlardan bir kaçınırla Mardin'e de marhasa..." şeklinde vererek, Diyarbakır'dan gönderilen şahısların Ermenileri katlettiği anlamını çıkarmıştır. "Ermeni Tehcir ve Gerçekler" kitabımda da kullandığım ve kitabın arkasına fotokopisini koyduğum bu belgede "tertip olunduğu... Diyarbakır'dan sevk olunan" cümlesinin noktalı olarak bırakılan kısmına "ez-cümle ahiren" [bu cümleyle bağlı olarak sonradan] kelimeleri girecektir. Bu iki kelime konulunca, anlam tamamen değişmektedir. Şöyle ki: "Son zamanlarda vilayet dahilindeki Ermeniler ile bilâ-tefrik-i mezheb Hıristiyanlar hakkında katliamlar tertip olunduğu, ez-cümle ahiren Diyarbakır'dan sevk olunan eşhas vasıtasıyla, Mardin'de marhasa..." biçiminde olan cümlede, olaylardan sonra, katliam haberinin doğru olup olmadığını tahkik için Diyarbakır'dan şahıslar gönderildiği ifade edilmektedir. Ayrıca Sayın Akçam "...Mad'in'de murahhas (devlet görevlisi)..." şeklinde yanlış bir okuyuş ve ifade yazarak da işin içine devlet görevlilerinin sokmak istenmektedir. Kelimenin aslı "Mardin'de Marhasa ve Ermenilerden ve diğer Hıristiyanlar'dan..." olacaktır. Marhasa Ermeni din adamına verilen isimdir; murahhas ise aza veya üye demektir (burada murahhasla ilgili bir konu yok). Yani Diyarbakır'dan gönderilen kimseler Mardin'de Ermeni din adamları ve Ermeni halk ile diğer Hıristiyanlardan işi tahkik etmişlerdir. Kitapla ilgili geniş bir tenkit Kurumumuzca hazırlanmaktadır.

Öte yandan çok güvenilir buldukları Andonyan belgeleri ile ilgili olarak, Şinasi Orel-Süreyya Yüce tarafından, Ermenilerce Talat Paşa'ya Atfedilen Telgrafların Gerçek Yüzü (Ankara 1976) adı altında yayınlanan kitap, bu belgelerin sahteliğini ortaya koymuştur. Andonyan ailesi 1923 yılında ABD'ye göç etmiştir. Göç belgesi ectedir (Ek. I). Bu zatın ortaya attığı ve Talat Paşa'ya ait olduğunu söylediği telgraflardan da iki örnekte sunulmaktadır ve Osmanlı telgraflarıyla hiç alakası olmadığı gibi yanlışlarla dolu sonradan yazılma oldukları basit bir göz tarafından bile tesbit edilebilecek mahiyettedir (Ek. II).

Diğer taraftan, "Ermeni Tehcir ve Gerçekler" kitabımda yer alan ve Taner Akçam'ın tenkid ettiği hususlardan, burada bir iki sorusuna kısaca cevap vereceğim. Her şeyden önce tarafımdan Taner Akçam'a cevabım bir kitapla olmuştur. Şayet Ayşe Hanım "Sürgünden Soykırıma Ermeni İddiaları" kitabımı (Babali Kültür Yayıncılık, İstanbul, 5. Baskı, şubat 2008. İlk baskısı şubat 2006) okuyacak olursa Akçam'ın sorularına belgeleriyle cevap verdiğini görecektir. Nitekim kitapta 1915'de Ermenilerin Suriye'ye nakli sırasında, Ermeni kabilelerine saldıran, insanların öldüren, mallarını gasbeden veya baskıya uğratan kaçırılanlar, bizzat Talat Paşa'nın imzasıyla Divan-ı Harbe verilmiştir. Mahkemenin 1916 yılının 19 şubat, 12 mart ve 22 mayısta verdiği kararlarında 67 kişi idama, 68 kişi Kürek ve Kalabend cezasına ve 524 kişi de 2-5 yıl arasında hapis cezasına çaptırılmıştır. İdam cezaları infaz edilmiştir; bunlarla ilgili bilgi ve belgeler kitapta yer almaktadır. Ayrıca eserde hangi şehirden kaç kişinin mahkemeye sevk edildiği de liste halinde verilmiştir. Bunları teyid eden Divan-ı Harb mahkeme kararından bir sahife de ekte sunulmaktadır (Bkz. Ek. III). Bu belgede, öldürmek bir yana Ermenilerin mallarını gaspın idam hükmü verildiği görülmektedir. Sanıyorum bu belgeler, "Akçam soruyu Halaçoğlu susuyor" a iyi bir cevaptır. Aslında biz cevabımızı çoktan vermiştik ama, sanırım kitabımı okumaya fırsat bulamamışlardır. Nitekim Emlak-i Metruke ile ilgili olarak da Eskişehir'den yollanan 200.000 kuruştan ayrı olarak yine emval-i metrukeden 600 bin kuruş daha yollandığı bu kitabımda yer almaktadır. Savaş halinde olan bir devletin, vatandaşlarının ölmemesi için yaptığı bir uygulama olarak nitelendirme yerine, Ermeni mallarının devlet tarafından kullanıldığı gibi basit bir düşünce içine girenlerin, aynı dönemde Ermenilerin sevk ve iskânı için devlet bütçesinden 68 milyon kuruş Dahiliye Nezaretine ek ödenek verildiği ve gönderildiğini, aynı şekilde Sihhiye Nezaretine de 13.467.400 kuruş tahsis edildiği ve yollandığını görmeyen gelmeleri iyi değerlendirilmelidir. Aynı tarihte vilayetlere gönderilen nakit ise 3.166.900 kuruştur. İşte bunun 800 bin kuruş emlak-i metruke mallarındandır. Bu meblağ kimler için yollanmıştır? Bunu o sırada ABD'nin Halep konsolosluğu J. B. Jackson'ın büyükelçileri Henry Morgenthau'ya yolladığı 8 Şubat

1916 tarihli raporunda yer alan 500 bin Ermeni göçmenin Halep'e geldiği ve 486 bin kişiye yardım edildiği ifadesi cevaplanmaktadır (Belgenin fotokopisi kitapta yer almaktadır). Jackson bunların hangi şehir ve köylerle yerleştirildiğini de bu yazısında belirtmiştir. Ayrıca yabancı yardım kuruluşlarının bizzat Talat Paşa'nın imzasıyla muhtaç Ermenilere yardım etmesi izni verildiği de bu kitapta belge numaralarıyla yer almaktadır. Öte yandan Osmanlı Devleti'nin Ermeni göçmenlerden büyüklere 3 kuruş, çocuklara 60 para gündelik tahsis edildiğini de, sırf soykırım olduğunu ispat etmek için gözardı etmektedirler. Bu tahsisatın, Konya'daki Amerikan hastahanesi doktorlarından Dr. W. M. Post tarafından da büyükelçi Morgenthau'ya yollanan yazısında, büyüklere 1 kuruş ve küçüklere 20 para olarak yer verildiğini görüyoruz.

Bu arada başta Sayın Hür olmak üzere bu tür iddiala bulunanlar, "soykırım" suçunun ne anlama geldiğini herhalde iyi biliyor olmaları gerekir. Yani Ermeni mallarına el konulması veya sürgün edilmeden "soykırım" olarak adlandırılmayacağı, Osmanlı Arşivi'nin ayıklandığını ileri sürerek, bu iddiaların ispat edilemeyeceğini, hatta hatta Ermenilerin hayatlarını kaybetmiş olmalarının da "soykırım" olarak adlandırılmayacağını biliyor olmaları gerekir. Nitekim savaş sonrasında 1.200.000 Ermeni'nin (farklı kimlik altında bulunanlar hariç) yaşadığına ait Cenevre'deki Milletler Cemiyeti Arşivi'nde yer alan belgeler ile yine Ermeni Milli Delegasyonu Başkanı Boghos Nubar Paşa'nın Fransa Dışişleri Bakanına yazdığı mektupta, İtilaf Devletleri yanında savaşan taraf oldukları ve ne kadar Osmanlı Ermenisi askerin Fransız, İngiliz ve Rus ordusunda görev yaptığı ve hayatını kaybettiğini bildiren raporları göz ardı mi edilecektir? Fransız ve Rus arşivlerinde de yer alan, o tarihteki Ermeni isyanları nasıl açıklanacaktır. Ve maalesef "biz resmi tarihçilerin" ayırt etmesizsin Türk uyrukları veya olmayan tüm bilim adamlarına tartışma veya birlikte araştırma yapma konusundaki çağrımıza, "gayri resmi tarihçiler" olarak neden olumlu bir yanıt vermedikleri iyi değerlendirilmelidir. Tabii en önemlisi de, bizim aşağıdaki sorularımıza cevaplandırılmadığı:

- 1- Ermeniler I. Dünya savaşı öncesi ve sırasında isyan ettiler mi?
- 2- Ermeniler Batılılarla askeri ve idari anlamda işbirliği yaptılar mı?
- 3- Osmanlılara karşı Rusya, İngiltere ve Fransa orduları içinde savaşmalar mı?
- 4- Nazarbekov ve Andranik 1914 ve 1915'teki faaliyetlerini biliyor musunuz?
- 5- "Tehcir" e kadar olan dönemde, yani 27 Mayıs 1915'e kadar, Ermeni komitelerine ne kadar sivil Müslüman öldürüldü?
- 6- Van'ın Ruslara teslimini kim yaptı? Ve Van şehrinin kim yaptı ve yıktı?
- 7- Savaş sonrasında ne kadar Ermeni hayatta kaldı?
- 8- Osmanlı Devleti dört cepheye savaşırken, yani Kasım 1914 ile Mayıs 1915 arasında Anadolu'da kaç Ermeni isyanı oldu?
- 9- Hangi ülkelerden Ermeni Komitelerine silah aktarıldı?
- 10- Fransa için ölen Ermeniler hakkında bilginiz var mı?
- 11- Osmanlı yönetiminin ve halkının, Ermenilere karşı özel bir kin duymaları için hangi sebepler sayılabilir? (29 Mayıs 2008)

Yeni

FIKRA TURKA

Kanal 7'de kanınızı kaynatacak, tansiyonunuzu hüpülatacak yeni bir komedi dizisi; Fikra Turka... Levent Tülk'in yönetiminde hayatın içinden komik konuların anlatıldığı yepyeni kahkaha tufanı "Fikra Turka" bu akşam ilk bölümüyle ekrana gelecek.

Fikra Turka 19.40 Dizi

Kanal 7'de Bugün

www.kanal7.com